

Gebiedsplan Broekstreek

Gebiedsspecifieke beheermaatregelen die middels gebiedsgerichte samenwerking bijdragen aan het herstel van de akkervogelpopulatie.

Colofon

Titel	Gebiedsplan Broekstreek <i>Gebiedsspecifieke beheermaatregelen die middels een gebiedsgerichte samenwerking bijdragen aan het herstel van de akkervogelpopulatie</i>
Opdrachtnemer	 Agrarische Natuur Drenthe Gieterstraat 45 9451 TE Rolde E <u>info@agrarischnatuurdrenthe.nl</u>
Contactpersonen	René Vree Egberts en Bert Hoefsloot
Foto's omslag	Gerard Sterk
Status	Concept

Inhoudsopgave

Colofon	2
1. Inleiding	4
2. Gebiedsbeschrijving	5
2.1 Ligging en landschap.....	5
2.2 Bodem.....	7
2.3 Grondgebruik.....	8
3. Akkervogels	9
3.1 Huidige situatie.....	9
3.1.1 <i>Natuurbeheerplan provincie Drenthe</i>	9
3.1.2 <i>Aantalsontwikkeling</i>	9
3.1.3 <i>Inzet beheermaatregelen 2017</i>	10
3.1.4 <i>Effectiviteit beheermaatregelen</i>	12
4. Ecologische beoordeling en voorstellen voor beheer gebied De Broekstreek	13
4.1. Functie landbouw: gebiedskeuze en beheeradvies.....	14
4.1.1 <i>Doelsoortenkeuze</i>	15
4.1.2 <i>Beheeradviezen per landschapstype</i>	15
4.1.2.1 <i>Kleinschalig cultuurlandschap</i>	15
4.1.2.2 <i>.Prioritaire landbouwgronden</i>	16
4.1.2.3 <i>Aangepast graslandbeheer</i>	16
4.2 Functie natuur: gebiedskeuze en beheeradvies.....	17
4.3 <i>Functie publieke en overige gebiedspartners: gebiedskeuze en beheeradvies</i>	18
5. Concretisering voorstellen en matrix beheermaatregelen	19
Literatuur	21
Bijlagen	22

1. Inleiding

In februari 2017 hebben provinciale staten van Drenthe het plan van aanpak akker- en weidevogels vastgesteld. Het plan van aanpak is de uitwerking van een resolutie die in juni 2016 is opgesteld. Doel van het plan van aanpak is om, met behulp van (gebiedsspecifieke) beheermaatregelen een bijdrage te leveren aan het herstel om de akker- en weidevogelpopulaties in Drenthe. Basisvoorwaarde voor dat herstel is de beschikbaarheid van voldoende, geschikte en veilige leefgebieden.

Het plan van aanpak wordt ondersteund door de Agrarische Natuur Vereniging Drenthe, Drents Collectief, Drents Particulier Grondbezit, Stichting Het Drentse Landschap, Instituut voor Natuureducatie en duurzaamheid, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Landschapsbeheer Drenthe, LTO Noord, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Vereniging Drentse Boermarken, Vrijwillige weidevogelgroepen, Werkgroep Avifauna Drenthe, Werkgroep Grauwe Kiekendief en provincie Drenthe.

Het plan van aanpak bevat 17 concrete maatregelen die in een periode van drie jaar worden uitgevoerd.

Eén van deze maatregelen is een gebiedsgerichte aanpak voor akkervogels. Voor vier gebieden in Drenthe wordt gestart met een gebiedsgerichte aanpak waar een goede combinatie te maken is met enthousiaste boeren, vrijwilligers enerzijds en terreinbeheerders (Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Staatsbosbeheer) en particuliere eigenaren (Drents Particulier Grondbezit) anderzijds.

In dit gebiedsplan is het gebied Broekstreek nader uitgewerkt.

2. Gebiedsbeschrijving

2.1 Ligging en landschap

De Broekstreek (zie figuur 1) wordt gevormd door de dorpen Mantinge, Balinge en Garminge. De naam gaat terug tot de Middeleeuwen, de tijd dat hier op de natte gronden bossen te vinden waren (Recreatieschap Drenthe).

Het woord "broek" betekent: een op drassige grond groeiend bos. Waar zich nu de Mantingerweiden bevindt, de oude hooilanden langs de beek, lagen vroeger de moerasbossen, de zogenaamde broekbossen. Het nu nog overgebleven Mantingerbos is een overblijfsel van zo'n vroeger broekbos. In feite is dit het laatste overgebleven stuk oerbos in Nederland. Het vertoont nog een onverstoord bodemprofiel. Het Mantingerbos is een voor het publiek gesloten wetenschappelijk reservaat, met diverse voor ons land unieke planten en kevers, dat vooral bekend is vanwege voor Europese begrippen vele en grote hulstbomen.

De dorpen in de Broekstreek zijn enkele eeuwen geleden ontstaan als satelietnederzettingen van Westerbork, omdat hier nog plaats was om nieuwe landbouwgronden te ontginnen. De Broekstreekdorpen hebben hun namen te danken aan families die tot de eerste bewoners behoorden. Gezien de huidige grootte van de dorpen kan worden geconcludeerd dat de plaatselijke mogelijkheden toentertijd beperkt waren met als gevolg kleine essen en relatief weinig inwoners. Ruimte was hier echter tot in de twintigste eeuw voldoende.

Door de ontginning van de heidevelden (eerst mogelijk door de toepassing van kunstmest) langs de Steendervalsweg konden hier nieuwe landbouwbedrijven ontstaan. Een deel van de jonge ontginningsgronden werd in het kader van het natuurontwikkelingsproject "Goudplevier" van Vereniging Natuurmonumenten weer als natuurterrein ontwikkeld.

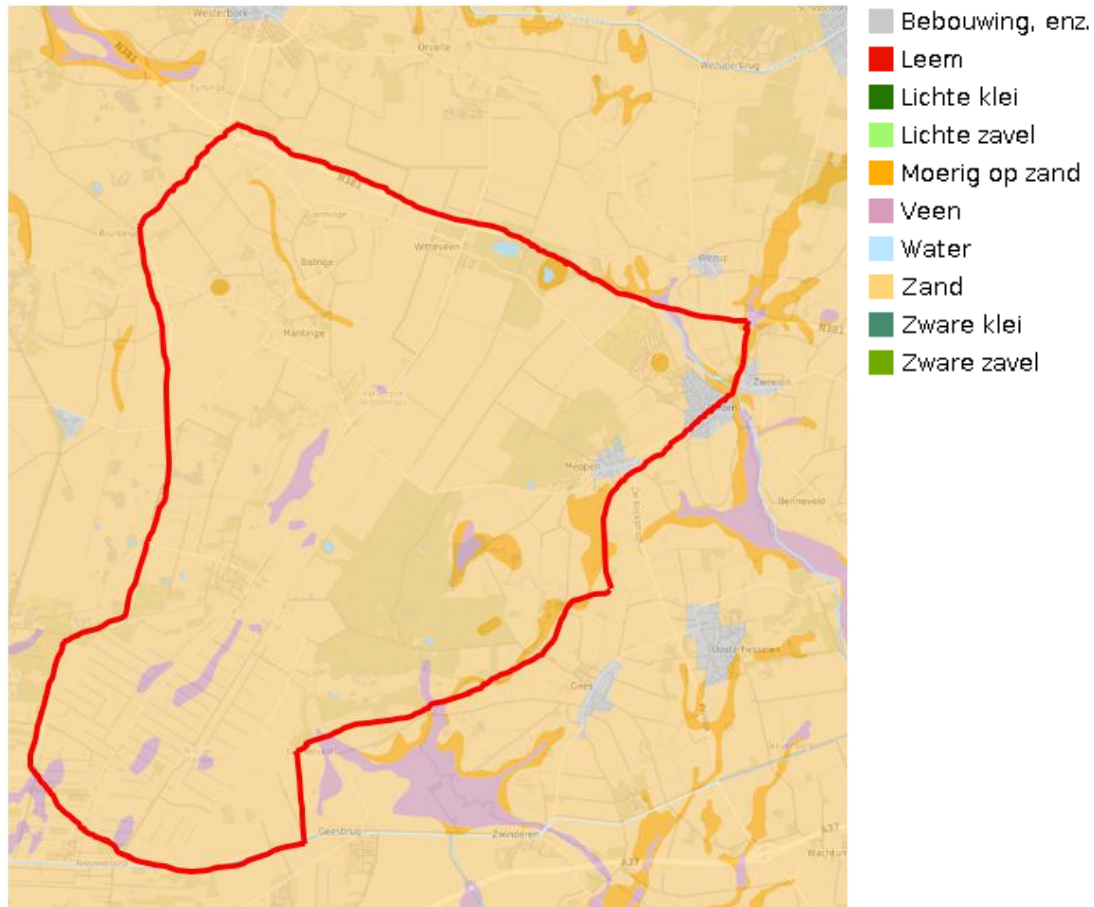
Er is een duidelijk verschil in het profiel van de oude en de nieuwe landbouwgronden. Bij de oude gronden zijn de essen duidelijk als markante hoogten zichtbaar. Markante essen zijn de Mantinger- of Vooste Es en de Garminger- en Balinge Es.

Figuur 1. Werkgebied De Broekstreek

2.2 Bodem

De bodemkaart (figuur 2) laat zien dat het gebied veelal bestaat uit veldpodzolgronden en haarpodzolgronden. Deze podzolgronden bestaan uit leemarm tot leemig fijn zand. De haarpodzolgronden komen voor op de dekzandrug die het Mantingerveld doorsnijdt. Ten zuiden en zuidoosten van het Mantingerveld kenmerkt het gebied zich met moerige podzolgronden en veengronden met een veenkoloniaal dek.

Figuur 2: Bodemkaart werkgebied De Broekstreek

2.3 Grondgebruik

Bouwland

Hoewel door het gehele gebied bouwland wordt aangetroffen is een zwaartepunt zichtbaar in het noordelijk deel van het gebied. In dit deel zijn de essen van de Garminge, Balinge en Mantinge bijna volledig in gebruik als bouwland. Andere verdichtingen met bouwland zijn te vinden in het Mantingerbinnenveld en het Bruntingerbinnenveld.

De grootste oppervlakte van het akkerareaal wordt ingenomen voor de teelt van snijmaïs. Hierna wordt het grootste areaal ingenomen door aardappelen en granen. De teelt van granen is vooral terug te vinden op de essen in het oostelijk deel van het gebied. Ook in het Mantingerbinnenveld wordt verhoudingsgewijs veel graan verbouwd. De teelt van aardappelen is vooral terug te vinden in het Bruntingerbinnenveld en op de essen. Suikerbieten kwamen in 2009 met name voor in het Balingerveld.

Grasland

Grasland een belangrijk type stoffering in het werkgebied. Het grootste gedeelte van de landerijen is in gebruik als intensief beheerd grasland, die gebruikt wordt voor het beweiden van vee of puur in gebruik is voor de winning van ruwvoeder. Belangrijke concentraties van intensief beheerd grasland zijn met name westelijk langs de Hoogeveensche weg, langs de N381, en westelijk van Mantinge te vinden. Extensief beheerde graslanden, die hoofdzakelijk in gebruik zijn bij Natuurmonumenten zijn terug te vinden in het centrale deel van het gebied rond het Mantingerbos.

Bos en houtwallen

Het Mantingerbos is met een oppervlakte van ca. tien hectare het grootste bos in het gebied. Het bestaat voornamelijk uit statige eiken die in vroeger dagen gebruikt zullen zijn voor de winning van hout. Rond Mantingerbos- en weiden is de grootste concentratie houtwallen te vinden. Hier is het landschap nog uitermate besloten. In de schil rond het centrale deel wordt het landschap, als gevolg van ruilverkavelingen, steeds opener en grootschaliger. Rond het Mantingerbinnenveld zijn begin deze eeuw aanzienlijke delen agrarische gebied uit productie genomen en met bos beplant. Het gaat om een oppervlakte van in totaal 60 hectare nieuw bos. Het bos wint snel in hoogte maar is momenteel nog een ondoordringbare woestenis van opkomend bos en struiken.

Overig

Het resterende deel, wordt ingenomen door bebouwing, wegen, watergangen en gewassen die in lage proporties voorkomen in het gebied.

3. Akkervogels

3.1 Huidige situatie

3.1.1 Natuurbeheerplan provincie Drenthe

De beheertypenkaart van het Natuurbeheerplan Drenthe geeft alle, bestaande, beheerwaardige (agrarische) natuur en landschap weer met de benamingen volgens de landelijke uniforme systematiek van de Index Natuur en Landschap (provincie Drenthe, 2017)

Met de beheertypenkaart stimuleert de provincie de instandhouding van de op die kaart aangegeven en begrensde beheertypen. Voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer onderscheidt de provincie (naast categorie water) vier leefgebieden:

- open grasland;
- open akkerland;
- droge dooradering;
- natte dooradering.

Een groot deel van het gebied De Broekstreek valt binnen de begrenzing voor het leefgebied open akkerland (zie bijlage 1).

In het leefgebied open akkerland worden drie beheertypen onderscheiden. Voor Drenthe zijn gezien doelsoorten (zie bijlage 2) en het voor deze soorten voorkomende leefgebied relevant

1. Open akkerland voor broedende akkervogels. Dit beheertype betreft maatregelen gedurende het broedseizoen (maart tot en met augustus).
2. Open akkerland voor overwinterende akkervogels. Dit beheertype gaat over het winterhalfjaar en is gericht op het bevorderen van winteroverleving van in Nederland overwinterende akkervogels.

Voor alle beheertypen geldt dat wordt gericht op een optimaal biotoop door het zorgen voor voldoende: broed- en opgroeimogelijkheden; foerageergebied.

3.1.2 Aantalsontwikkeling

In het kader van het Subsiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) is de provincie Drenthe in 2010 gestart met de uitvoering van beheermaatregelen ten behoeve van (akker)vogels in Drenthe. Ter voorbereiding op de SNL-maatregelen zijn door Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief (SWGK) in 2009 Drentse akkerbouwgebieden geïnventariseerd op hun potentiële betekenis voor akkervogels.

De nulmeting is hierbij uitgevoerd volgens de steekproefmethode van het Meetnet Agrarische Soorten (MAS). In de (beheer)jaren 2013 en 2016 is het gebied opnieuw volgens deze methode gemeten.

Onderstaande tabel 1 komt uit het evaluatierapport (Ottens, 2016) en geeft de aantalsontwikkeling weer in De Broekstreek tussen de nulmeting in 2009/2010, de telling in 2013 en de telling in 2016.

Soort	2010	N	2013	N	2016	N
Gele Kwikstaart	7,9	14	6,8	14	5,3	16
Veldleeuwerik	14,1	14	8,8	14	9,7	16
Geelgors	8,2	14	3,5	14	6,0	16
Graspieper	3,3	14	5,1	14	2,7	16
Grasmus	4,7	14	6,3	14	4,9	16
Kneu	1,0	14	1,8	14	0,9	16
Roodborsttapuit	1,3	14	1,3	14	2,0	16
Fazant	0,3	14	0,3	14	0,4	16
Kwartel	0,6	14	0,5	14	1,1	16
Patrijs	0,3	14	0,5	14	0,7	16
Kievit	6,0	14	4,3	14	3,3	16
Scholekster	0,5	14	1,3	14	0,4	16
Wulp	1,2	14	1,0	14	0,7	16

Tabel 1: Aantalsontwikkeling collectief beheergebied De Broekstreek tussen de nulmeting in 2009/2010, de telling in 2013 en de telling in 2016. Per soort is de gemiddelde dichtheid per 100hectare weergegeven.

3.1.3 Inzet beheermaatregelen 2017

In navolging van de SNL-a beheermaatregelen is per 1 januari 2016 het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) ingevoerd. De kern hiervan is een leefgebiedenbenadering voor (dier)soorten van internationaal belang op basis van een collectieve, gebiedsgerichte aanpak. Het ANLb gaat uit van effectief en efficiënt agrarisch natuurbeheer (meer natuurwinst), een collectieve, gebiedsgerichte aanpak en –verantwoordelijkheid. De subsidie wordt mede gefinancierd door Europa. Dit stelt voorwaarden aan de uitvoering van het ANLb (EU-conforme uitvoering).

Binnen het werkgebied Broekstreek worden, in het kader van het ANLb, beheermaatregelen ingezet. Het gaat hierbij om de beheerpakketten 16 (Vogelakker) 19 (kruidenrijke akkerranden) en 15 (wintervoedselakker) voor respectievelijk broedende- en overwinterende akkervogels (zie figuur 3). Zie voor beheereisen en –voorschriften van de beheerpakketten bijlage 3.

Bij het inzetten van de verschillende beheermaatregelen wordt rekening gehouden met de criteria uit het Natuurbeheerplan. Dat zijn:

1. Aanwezigheid van doelsoorten (komen de relevante soorten voor); Op basis van doelsoorten is reeds begrensd
2. Een gebied van voldoende omvang en connectiviteit;
 - Instapeis: akkerbouwgebied van tenminste 250ha, waarvan minimaal 5% beheerde oppervlakte (beheermaatregelen) is. Ligging naast (natuur)gebieden die belangrijk zijn voor de doelsoort(en) is een pré
3. Samenstelling, configuratie en beheer akkerranden;
 - Akkerranden zijn minstens 9 meter breed. Zaadmengsel afhankelijk van grondsoort, maar gedomineerd door granen, grassen en kruiden. Er wordt rekening gehouden met landschapsstructuren (met name voor de situering

van winterveldjes). De richtlijn is 80% zomermaatregelen en 20% winterveldjes. Variatie van breedte en spreiding is wenselijk. Maaibeheer afhankelijk van doelsoort. In principe niet maaien voor 1 augustus. Gefaseerd maaibeheer. Akkerranden worden niet bemest.

- Waar wijken aanwezig zijn kan worden volstaan met een breedte van 6 meter aan weerszijde van de wijk. Indien door de EU regelgeving gerende worden geaccepteerd, kan door ook praktisch mee worden omgegaan.
4. Pesticiden gebruik instapeis: alleen lokale bestrijding van probleemkruiden (distels)

Figuur 3 geeft de inzet van beheermaatregelen voor het beheerjaar 2017 weer.

Figuur 3: Inzet beheermaatregelen De Broekstreek

Voor beheerjaar 2017 is ruim 49 hectare aan beheermaatregelen ingezet. Bijna 38 hectare daarvan is ingezet aan maatregelen voor broedende akkervogels. Agrarisch natuur- en landschapsbeheer is het van belang om te beschikken over de meest actuele kennis over de eisen die soorten stellen aan de terreinkenmerken van het landschap en welke beheer- en inrichtingsmaatregelen relevant zijn. Onderdeel van het project Kennis Agrarisch natuur- en landschapsbeheer 2016 is om deze ecologische kennis bijeen te brengen voor de soorten waar Agrarisch natuur- en landschapsbeheer een bijdrage kan

leveren aan (het verbeteren van) de staat van instandhouding. Onderhavige fiches in bijlage 4 zijn daar een voorbeeld van.

3.1.4 Effectiviteit beheermaatregelen

In totaal wordt in het werkgebied De Broekstreek ruim 49 hectare aan beheermaatregelen ingezet. Vergelijken we dat met 2016 is dat een kleine groei met bijna 2 hectare. Maar vergelijken we de inzet van maatregelen met beheerjaar 2011, dan is dat toegenomen met ruim 40 hectare.

Hebben de ingezette beheermaatregelen het gewenste effect? In het rapport van Ottens (2016) *'Evaluatierapport Meetnet Agrarische Soorten en patrijzentellingen in Collectieve Beheergebieden in Drenthe in 2016'* komt naar voren dat belangrijke doelsoorten als de veldleeuwrik en gele kwikstaart, ondanks de inzet van agrarisch natuurbeheer, vooralsnog niet zijn geholpen. Hoewel beide soorten hogere dichtheden scoren in de collectieve beheergebieden (waaronder Drentsche Aa) kan ook hier de achteruitgang niet worden gestopt. Dit geldt eveneens voor de kievit, wulp en scholekster. De gramsmus en kneu vertoonden een duidelijke voorkeur voor akkerraden. Waar in de eerste onderzoeksjaren een relatie ontbrak tussen de aanwezigheid van natuurmaatregelen en het voorkomen van geelgorzen, kwam ook deze soort in 2016 significant voor bij het ingezette agrarisch natuurbeheer.

4. Ecologische beoordeling en voorstellen voor beheer gebied De Broekstreek

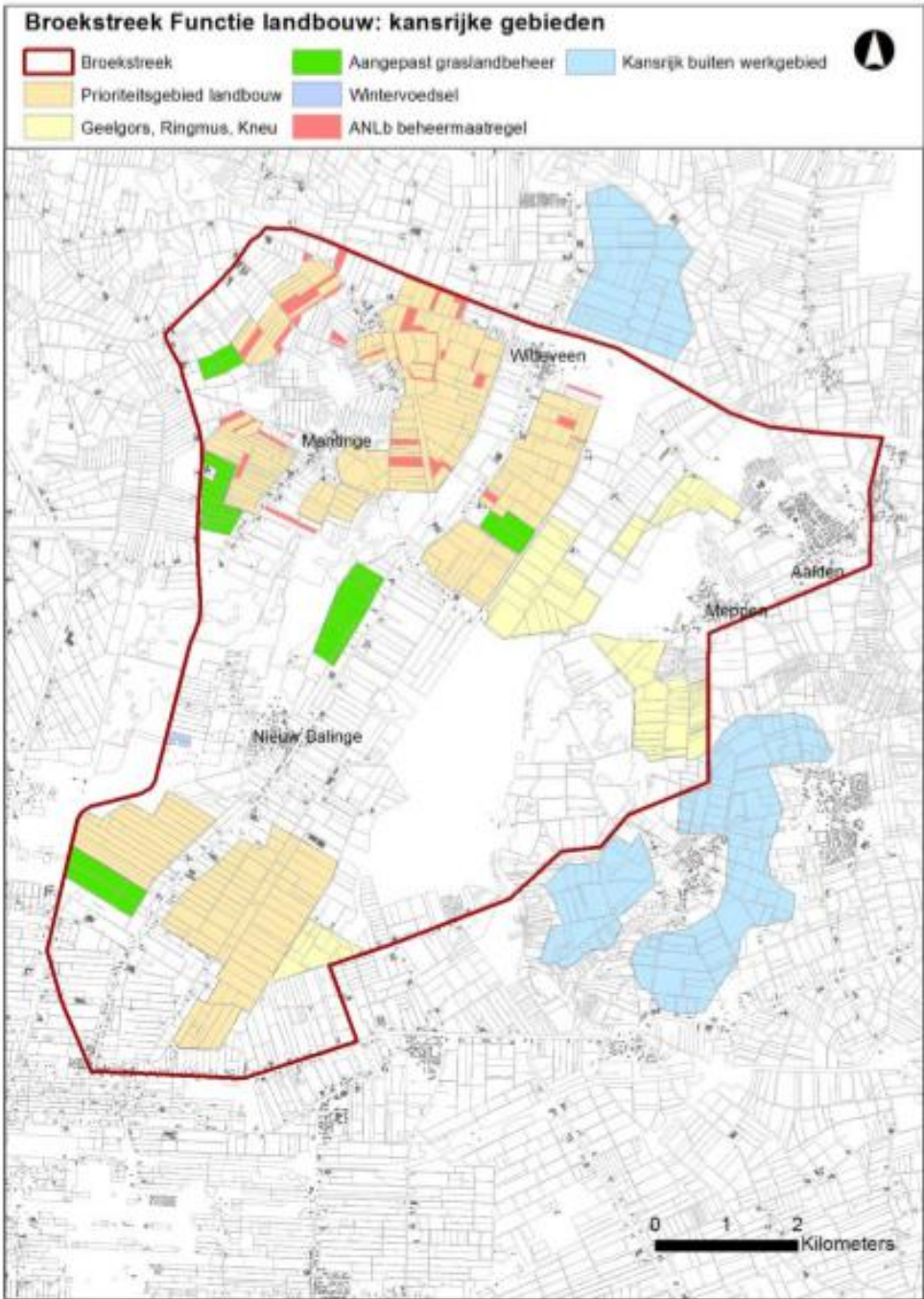
Voor het inzetten van gebiedsbrede beheermaatregelen in dit kansrijke gebied is Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief gevraagd om voor het gebied een ecologische scan (quik-scan) te maken.

Binnen deze scan wordt gestreefd om de ecologische behoeften van vogels substantieel te versterken met gebiedsbrede inzet van akkervogelbeheer geïnitieerd door lokaal samenwerkende partners. Voor het gebied Drentsche Aa worden de volgende doelen als uitgangspunt geadviseerd:

1. Stichten en doorontwikkelen van een duurzame en omvangrijke akkervogelpopulatie vanuit het perspectief van natuurinclusieve landbouw (generiek);
2. Doorontwikkeling van de stand van de Geelgors, Veldleeuwerik en de Patrijs in het gebied (specifiek);
3. Gebiedsbrede beheerafspraken met Terrein Beherende Organisaties, Midden-Drenthe, gemeente Coevorden, Waterschap Drentse Overijsselse Delta, Waterschap Vechtstromen agrariërs en overige gebiedspartners ;
4. Bepalen ruimtelijke inrichting- en beheeremozaïek: en dit uitgewerkt in concrete uitvoeringsafspraken (meerjarige maatregelen verspreid in ruimte en tijd).

Het samenwerkingsgebied de Broekstreek is in het noordelijk deels een oude heideontginning. Het merendeel van het gebied wordt gevormd door hoogveenontginningen die in zuidelijke richting de overhand krijgen met een daarbij behorend wijkenpatroon. Graslanden zijn vooral gesitueerd in de lager gelegen delen. Het gebied kent omvangrijke natuurgebieden zoals boswachterij Gees, de Geeserstream, de Mepperdennen, het Mantingerveld en de Mantinger bos- en weiden. Door het gebied heen zijn goede mogelijkheden voor een koppeling tussen landbouw en natuur

In figuur 4.1 wordt een overzicht gegeven van prioritaire gebiedsdelen binnen de functie landbouw voor de doorontwikkeling van akkervogelpopulaties. In deze figuur zijn ook kansrijke gebieden buiten de begrenzing van het samenwerkingsgebied aangegeven.

Figuur 4.1 Kansrijke gebieden binnen de functie landbouw

4.1. Functie landbouw: gebiedskeuze en beheeradvies

In figuur 4.1 zijn op hoofdlijnen kansrijke gebieden binnen de functie landbouw onderscheiden. Het voorstel gaat uit van drie onderscheiden landschappelijke eenheden, te weten: kleinschalig cultuurland voor Geelgors, Ringmus en Kneu, voor akkervogels prioritaire landbouwgronden bij Witteveen en Nieuw Balinge en graslanden met een aangepast grasland beheer.

4.1.1 Doelsoortenkeuze

Op basis van landschappelijke kenmerken en mogelijkheden zijn voor de onderscheiden landschapstypen de volgende doelsoorten gekozen. De gekozen soorten staan allen op de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels (van Beusekom 2005):

- Kleinschalig cultuurland: Ontwikkeling van de populatie Ringmus, Geelgors en Kneu;
- Prioritaire landbouwgronden: Ontwikkeling van de populatie Patrijs en Veldleeuwerik;
- Aangepast graslandbeheer: Ontwikkeling populatie Wulp, Veldleeuwerik en Graspieper.

4.1.2 Beheeradviezen per landschapstype

In deze paragraaf worden op basis van de verzamelde gegevens voorstellen gedaan voor nieuwe of aangepaste vormen van agrarisch en akkervogelbeheer. Uitgangspunt binnen de functie landbouw is, is dat in eerste instantie gezocht is naar gewassen en teeltwijzen die ruimte bieden aan de ecologische behoeften van akkervogels. Voorgesteld wordt om te streven naar meer gewasdiversiteit en extensiever agrarisch beheer. Voor de aanwezige vogels zal voldaan moeten worden aan drie voorwaarden. Tijdens het broedseizoen zal voldoende broedhabitat beschikbaar moeten zijn waarin veilig gebroed kan worden, bovendien zal in zomer en winter de beschikbaarheid van voedsel op orde moeten zijn. Daarnaast zijn gangbare vormen van agrarisch natuurbeheer gewenst zoals pakketten uit het stelsel Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) te weten, de aanleg van akkerranden, wintervoedselveldjes en vogelakkers. Per landschapstype volgt hieronder een opsomming van de voorgestelde beheeradviezen. De voorstellen die gedaan worden sluiten aan bij het centrale doel om per landschapstype de stand van de gekozen doelsoorten verder te ontwikkelen. Algemeen geldt dat het beperken van het gebruik van kunstmest en gewasbeschermingsmiddelen wordt aanbevolen om de voor akkervogels gunstige effecten van de gekozen maatregelen te vergroten.

4.1.2.1 Kleinschalig cultuurlandschap

Om de stand van de Ringmus, de Geelgors en de Kneu te kunnen ontwikkelen worden de volgende maatregelen voorgesteld:

- Verhoging gewasdiversiteit (standaard bouwplan aangevuld met bij voorkeur teelt van voeder/suikerbieten, erwten, graan/erwtenteelt als vervanger van snijmaïs, extra inzet zomergraanteelt en graszaad);
- Aanplanten van veldstruwelen voor zangposten en schuilgelegenheid;
- Samen met bewoners uit de es-randzone plaatsen van nestkasten voor Ringmussen;
- Verruimde zaaibreedte bij graanteelt of direct zaai-methode;
- Aardappels meteen op ruggen zetten;
- Aanleg natuurbraakpercelen;
- Aanleg akkerranden (tenminste 5% van oppervlakte kansrijke gebied);
- Aanleg wintervoedselveldjes;
- Aanleg vogelakkers (prioriteit);
- Laten liggen van kruidenrijke graanstopfels eventueel lichte doorzaai met groenbemester.

4.1.2.2 .Prioritaire landbouwgronden

De aangewezen landbouwgronden zijn in meerderheid in gebruik als akkers die opgaan gaan in een relatief open landschap. Op de akkers worden met name aardappelen, suikerbieten, snijmaïs en zomergranen verbouwd. Om deze reden zijn voor dit habitatype de Patrijs en de Veldleeuwerik aanbevolen als doelsoorten. Om de stand van beide soorten te kunnen ontwikkelen worden de volgende maatregelen voorgesteld:

- Verhoging gewasdiversiteit (bij voorkeur met teelt van voeder/suikerbieten, erwten, graan/erwtenteelt als vervanger van snijmaïs, graszaad, extra inzet zomergraanteelt);
- Verruimde zaaibreedte bij graanteelt of direct zaai-methode;
- Aardappels meteen op ruggen zetten;
- Beoogde percelen voor snijmaïsteelt niet voor 15 mei in gebruik nemen;
- Aanleg natuurbraakpercelen als broedplaats voor Patrijzen (bij voorkeur omrasteren);
- Aanleg akkerranden (tenminste 5% van oppervlakte kansrijk gebied);
- Aanleg wintervoedselveldjes;
- Aanleg vogelakkers (prioriteit);
- Laten liggen van kruidenrijke graanstopfels eventueel lichte doorzaai met groenbemester.

4.1.2.3. Aangepast graslandbeheer

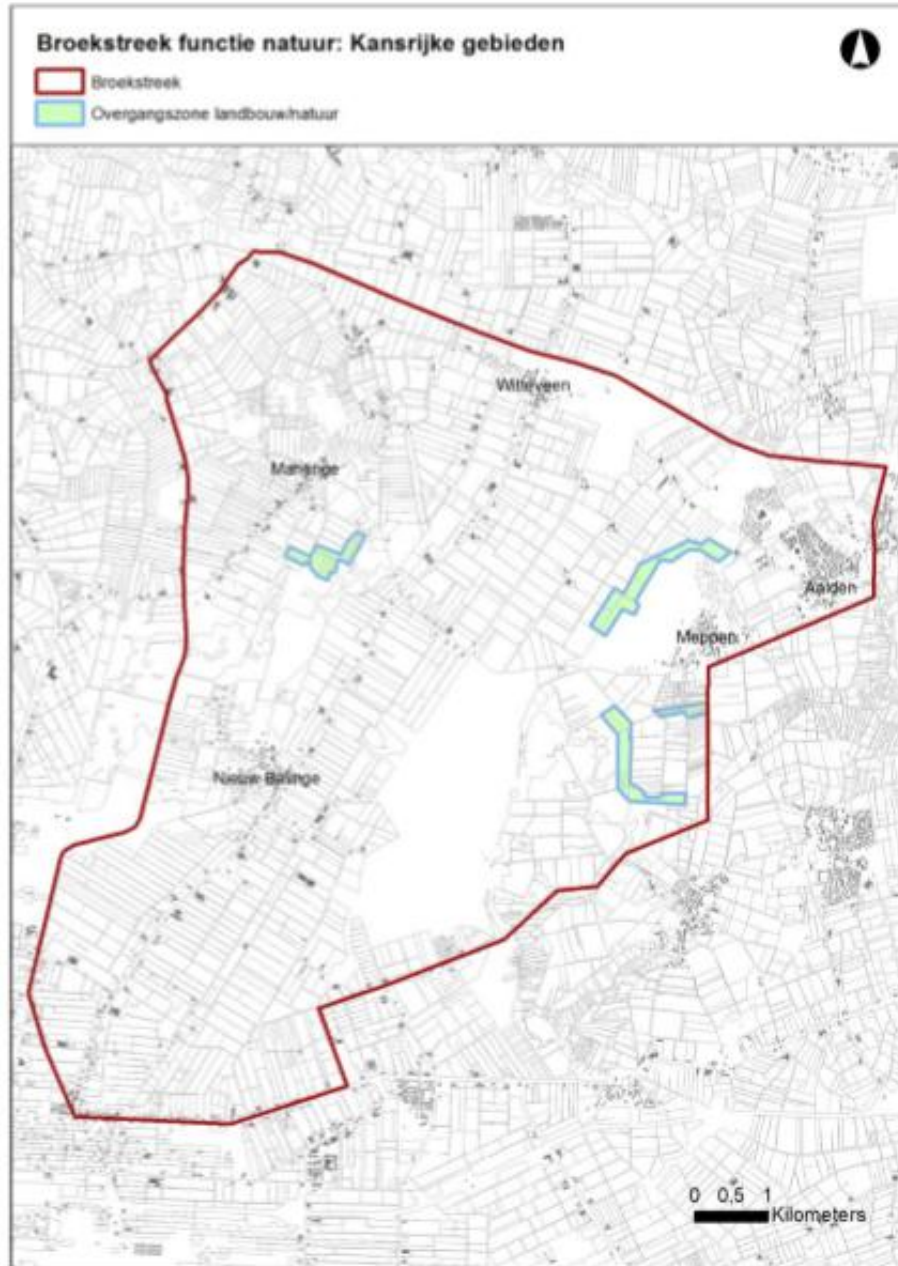
Veel akkervogelsoorten maken gebruik van graslanden om in te broeden. Bekende soorten zijn de Veldleeuwerik, de Graspieper, de Gele Kwikstaart en de Wulp. Door de hoge frequentie van maaien vormen veel graslanden een ecologische val voor broedende vogels omdat onvoldoende tijd tussen de maai beurten aanwezig is om de jongen groot te krijgen. Testen van een maaischema waarbij de eerste snede op 25 mei werd gemaaid en vervolgens om de 45 dagen de volgende maaibeurt volgde lieten hoopvolle resultaten zien (Ottens 2016). Om ook veehouders te betrekken bij beheer dat gericht is op akkervogels zijn ook graslanden opgenomen ter verbetering van het leefgebied voor akkervogels. Het volgende maaischema wordt voorgesteld:

- Maaien eerste snede op 25 mei;
- Maaien tweede snede na 45 dagen op 8 juli;
- Maaien derde snede na 45 dagen op 21 augustus;
- Grasland na 2 tot 3 dagen van land, mestinjectie tot vier dagen na ophalen gras;
- Luzerneteelt als eiwitgewas ter vervanging van grasland.

De overige (witte) gebieden liggen in de periferie van de kansrijke gebieden. Sommige gebieden zijn potentieel geschikt voor ontwikkeling van akkervogelpopulaties maar liggen ongunstig gesitueerd dat in beginsel hierop niet de focus zou moeten liggen.

4.2 Functie natuur: gebiedskeuze en beheeradvies

In figuur 4.2 wordt een overzicht gegeven van prioritaire gebiedsdelen binnen de functie natuur voor de doorontwikkeling van akkervogelpopulaties.

Figuur 4.2. Kansrijke gebieden en overgangszones binnen de functie natuur

In de Broekstreek zijn vier kansrijke overgangszones of gebieden aanbevolen waar goede mogelijkheden liggen voor een koppeling tussen het door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten gevoerde beheer en het agrarische beheer op de aangrenzende landbouwgronden. Op de aanbevolen locaties bestaan de overgangen vooral uit bosrijke delen die de overgang vormen naar (kleinschalige) akkercomplexen. Op de kaart ontbreken

'losse' kavels die in bezit zijn van Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten maar die mogelijk verpacht worden aan landbouwers of die buiten het beheerregime vallen. Om alle gebieden geschikter te maken voor broedende akkervogels wordt het volgende voorgesteld:

- Het creëren van kansrijk broedvogelhabitat in de overgangszones door de aanleg van veldstruweel;
- Extensief akkerbeheer op de Steenkamps esch bij Mantinge;
- Gronden die in bezit zijn van Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten, maar die een landbouwkundig beheer kennen of die buiten het beheerregime vallen, daarvan wordt onderzocht of deze ingezet kunnen worden ten behoeve van akkervogelbeheer;
- Graslanden die gemaaid worden, worden bij voorkeur niet voor 1 juli gemaaid.

De geschetste mogelijkheden sluiten aan bij wat voor akkervogels gunstig zou kunnen zijn. Daarmee staan de voorstellen los van het huidige gevoerde beheer, dat wellicht is gericht is op het bedienen van andere (doel) soorten.

4.3 Functie publieke en overige gebiedspartners: gebiedskeuze en beheeradvies

De gebieden die in beheer zijn bij publieke partijen zoals bijvoorbeeld de gemeente Midden-Drenthe, gemeente Coevorden, Waterschap Drentse Overijsselse Delta, Waterschap Vechtstromen, boermarken of particulier grondbezit zijn niet opgenomen in een kaart. Voor het beheer van lijnvormige elementen zoals bermen en watergangen of kavels (particulier grondbezit, boermarken) gelden dezelfde principes als voor landbouwgronden of gronden in beheer bij Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten, namelijk dat binnen de uitgevoerde werkzaamheden voldoende ruimte dient te zitten voor broedende vogels om de jongen groot te kunnen krijgen. Verschillende vogelsoorten schromen niet om in bermen te broeden. Graspiepers zijn uitgesproken liefhebbers van slootkanten om in te broeden. Met frequentie maaibeurten van taluds of bermen worden de mogelijkheden tot reproduceren de soorten ontnomen. Om delen in beheer bij boermarken, particuliere grondbezitters, de gemeente of het waterschap geschikter te maken voor broedende akkervogels wordt het volgende voorgesteld.

- Creëren van kansrijk broedhabitat door maaien van bermen en slootkanten uit te stellen tot 1 juli;
- Instellen van spuitvrije zones langs waterlopen waarbij beheer gericht is op akkervogels;
- Voor gronden in bezit van boermarken en particulieren wordt onderzocht of deze kunnen worden ingezet ten behoeve van akkervogelbeheer;
- Aanplanten van veldstruwelen voor zangposten en schuilgelegenheid akkervogels.

5. Concretisering voorstellen en matrix beheermaatregelen

In onderhavig gebiedsplan zijn gebiedsdelen op hun kansrijkheid voor akkervogels beoordeeld en zijn op basis hiervan op hoofdlijnen voorstellen voor beheer gedaan. Zie figuur 5 voor een overzicht van deze voorstellen. Deze ecologische inzichten vormen de basis voor de verdere procesgang. Tijdens informatiebijeenkomsten, samen met de gebiedspartners worden de voorstellen besproken. Uit deze informatie bijeenkomsten zal naar voren komen waar de verschillende gebiedspartners gezamenlijk kunnen optrekken en waar de aanleg van voorgestelde maatregelen realiseerbaar is.

Functie	Landbouw	Natuur	Publiek	Overig
• Inrichting				
Samenstellen gezamenlijk gedragen inrichtingsplan				
• Beheermaatregelen				
Tenminste 5% akkerrandenbeheer				
Aanleg natuurbraakpercelen (omrasteren ten behoeve van broedende Patrijzen)				
Aanleg wintervoedselveldjes				
Aanleg vogelakkers (prioriteit)				
Aanleg veldstruweel				
Plaatsen van nestkasten ten behoeve van broedende Ringmussen				
Instellen spuitvrijezones langs waterlopen t.b.v. akkervogelbeheer				
• Verhoging gewasdiversiteit				
Teelt van voederbieten, erwten, zomergraan, graszaad naast gangbare teelt (aardappel, zomergraan, suikerbiet)				
Gecombineerde teelt van erwten en zomergraan ter vervanging van snijmaïsteelt				
Laten liggen van kruidenrijke graanstoppels eventueel lichte doorzaai met groenbemester				
• Aanpassing teeltwijzen				
Aanpassing zaai breedte granen (van 10,5 naar 21 cm)				
Direct zaaimethode granen				
Aardappel meteen op ruggen zetten				
Beoogde percelen snijmaïsteelt niet voor 15 mei in gebruik nemen				
• Aangepast graslandbeheer				
Eerste snede maaien 25 mei daarna maai-interval 45 dagen				
Luzerneteelt maaien vanaf 1 juni daarna				

maai-interval 45 dagen				
Aanleg vogelakkers (teelt eiwitgewas met natuurbraakstroken)				
Aangepast sloot- en bermbeheer				
Maaien vanaf 1 juli SBB en NM gronden				

Figuur 5: matrix met beheervoorstellen

Literatuur

Beusekom van R. (red). Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. 2005 Tirion Uitgevers B.V. Baarn.

Clazing et. al. 2014. Soortenfiches Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2018 Drenthe

Ottens H.J., J. Hakkert & P. Wiersma. 2016. Effect van uitgesteld maaibeheer op broedsucces van Veldleeuweriken. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.

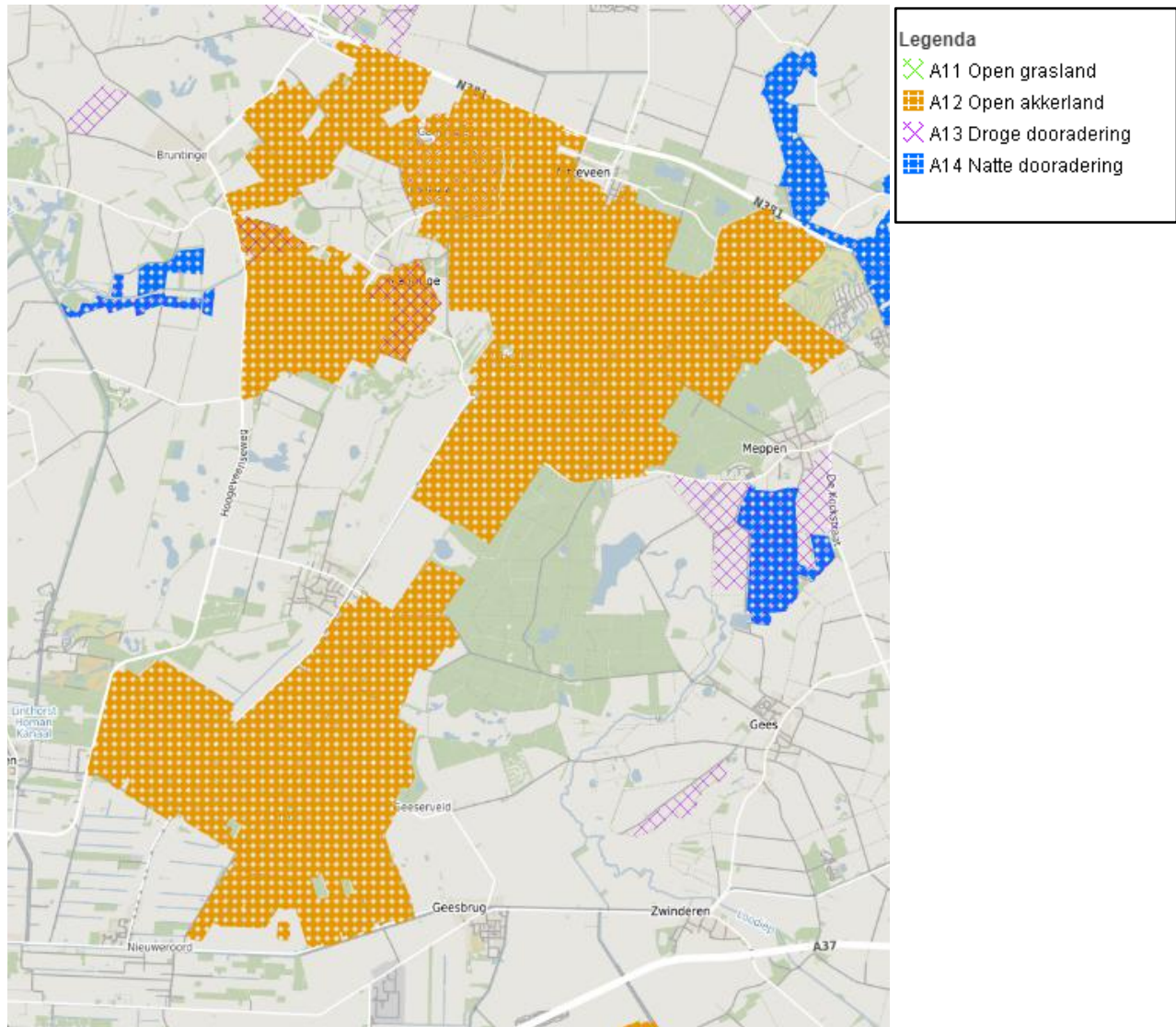
Ottens H.J. 2016. Evaluatierapport Meetnet Agrarische Soorten en patrijzentellingen in Collectieve Beheergebieden in Drenthe in 2016. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.

Ottens H.J. & Koks B. 2009. Verkenning Drentse heide- en hoogveenontginningen op potenties voor akkervogelbeheer. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief. Nieuw Scheemda 2009.

Ottens H.J. 2017. Voorstel gebiedsplan De Broekstreek 2017-2019. Stichting Werkgroep Grauwe Kiekendief, Scheemda.

Bijlagen

Bijlage 1:

Uitsnede begrenzing Natuurbeheerplan Drenthe, versie 2018. Oranje betreft agrarisch zoekgebied Open akkerland.

Bijlage 2.

Doelsoorten Open akkerland, waarbij twee typen worden onderscheiden: soorten van open akkers en soorten die 's winters komen foerargeren

Soort	Open akkerland	Overwinterende vogels
Grauwe kiekendief	X	
Torenvalk	X	X
Gele kwikstaart	X	
Velduil (niet broedvogel)		X
Veldleeuwerik	X	X
Kleine Zwaan (niet broedvogel)		X
Kwartelkoning	X	
Roek	X	X
Patrijs	X	
Geelgors (niet broedvogel)	X	X
Blauwe kiekendief (niet broedvogel)		X
Ringmus	X	X
Kwartel	X	
Kneu (niet broedvogel)		X
Groenling (niet broedvogel)		X
Keep (niet broedvogel)		X
Toendrarietgans (niet broedvogel)		X

Bijlage 3: Beheerpakketten 19 en 15

19 Kruidenrijke akkerranden (ANLb beheerpakket 19b en 19c)

Beschrijving

Beheerde akkerranden kunnen verschillende functies hebben. Ze kunnen dienen als broed-, schuil- en foerageergebied voor akkervogels, zoals de Grauwe Kiekendief, Veldleeuwerik en Patrijs. Dit is vooral aan de orde in grootschalige open akkerbouwgebieden, met voldoende brede randen.

In kleinschalige landschappen kunnen akkerranden echter ook een belangrijke functie hebben, als voedselbron en schuilgelegenheid voor diverse soorten vogels, zoogdieren, insecten, reptielen en amfibieën.

Beheereisen

- Minimaal 90 % tot maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat van 15 mei tot 1 september uit één van de volgende gewassen of teelten: gras, granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (lucerne, rode klaver), braak of een combinatie van deze.
- De beheereenheid wordt niet beweid.

Aanvullende beheervoorschriften

- Het Collectief heeft een beheerplan opgesteld, waarin o.a. de gekozen akkerrandvariant en het bijbehorend beheer in relatie tot het doel worden onderbouwd met gebruikmaking van de Soortenfiches. In het beheerplan wordt aangegeven en onderbouwd welke opbouw de rand heeft (aandeel kruiden, braak, graan e.d.), hoe vaak en wanneer de rand gemaaid wordt, en hoe vaak en wanneer de rand eventueel kan worden geploegd en heringezaaid.
- Als er een kruidenmengsel wordt ingezaaid, wordt in het beheerplan (zie vorig punt) bepaald welke zaaimengsels en welke zaaidichtheden gebruikt mogen worden.
- De beheereenheid mag in de periode van 1 september tot 15 april geploegd worden, afhankelijk van het beheerplan (zie eerste punt).
- Bij maaiwerkzaamheden wordt het maaisel binnen een maand afgevoerd, tenzij in het beheerplan (zie eerste punt) gegronde redenen zijn aangevoerd om dit niet te doen.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan bij haarden van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes, kleefkruid, kweek, melganzevoet of japanse duizendknoop.
- Volleveldse chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van Het Drents Collectief.
- Daar waar ploegen is toegestaan, mag ook een andere diepe grondbewerking worden toegepast.
- De beheereenheid mag niet worden bemest (oppervlakte mag wel worden meegenomen als gebruiksruimte).
- De beheereenheid is vrij van slootafval en wordt niet als wendakker gebruikt.

Pakketten en vergoeding per hectare

- b) De beheereenheid is een rand van minimaal 6 meter breed. (€ 2.012,65)*
- c) De beheereenheid is een rand van minimaal 9 meter breed. (€ 2.012,65)

*Waar wijken aanwezig zijn kan worden volstaan met een breedte van 6 meter aan weerszijde van de wijk.

16 Vogelakker

(ANLb beheerpakket A16b.4.002)

Beschrijving

Vogelakkers dienen 's zomers en 's winters als foerageergebied voor akkervogels in open akkergebieden. Vogelakkers dienen ook als broedhabitat, bijvoorbeeld voor Veldleeuwerik en Gele kwikstaart. Vogelakkers bieden een veilig broedhabitat. De terreinen zijn onder meer aantrekkelijk voor muizen, die op hun beurt weer een belangrijke prooi zijn voor muizenetende soorten, als Grauwe Kiekendief en Velduil. De vogelakker kan uitgevoerd worden in de vorm van een volleveldspakket en als rand .

Beheereisen

- *Pakket a en b*: Minimaal 90 % en maximaal 100 % van de beheereenheid bestaat tussen 1 juni en 31 december uit één van de volgende gewassen of teelten: granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (lucerne, rode klaver), braak, bladrammenas of een combinatie van deze.
- De beheereenheid wordt niet beweid.

Aanvullende beheervoorschriften

- Van het niet beteelde gedeelte (braak) wordt jaarlijks maximaal 50 % gemaaid, en wel na 1 augustus.
- Pakket a: De eiwitgewassen worden jaarlijks minimaal 1 keer gemaaid en afgevoerd.
- De gedeeltes met eiwitgewassen, braak en graan worden in stroken naast elkaar geteeld.
- Het zaaigoed wordt in overleg met het collectief in gangbare dichtheden gezaaid in de gangbare periode en mag niet worden geoogst
- Pakket a: Het graan blijft staan tot 1 april van het volgende kalender jaar en dient daarna geklepeld of gemaaid en daarna ondergewerkt of afgevoerd te worden in het geval dat er een zomergraan wordt gezaaid. Wordt er opvolgend een wintergraan gezaaid dan dient het graan tot 1 juli van het volgende kalender jaar te blijven staan en dient daarna geklepeld of gemaaid en daarna ondergewerkt of afgevoerd te worden, waarna het wintergraan tussen 1 oktober en 1 december gezaaid dient te worden.
- Pakket a: De beheereenheid mag alleen worden bemest op het gedeelte met eiwitgewassen, en wel binnen 2 dagen na een maaibeurt. Als er bemest wordt is alleen rundermest toegestaan. Andere vormen van dierlijke mest en kunstmest zijn niet toegestaan.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan bij haarden van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes, kleefkruid, kweek, melganzevoet of japanse duizenknoop.
- Volledige (vollevelds) mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het [Protocol Chemische bestrijding](#) bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van Agrarische Natuur Drenthe.

Pakketten en vergoeding per hectare

- a) Vogelakker (€1.538,00)
- b) Meerjarige vogelakker (€2.012,65)

15 Wintervoedselakker

(ANLb beheerplakket A15b.4.002)

Beschrijving

Wintervoedselakkers zijn belangrijk voor in Nederland overwinterende vogels. Niet geogoste zaden dienen voor hen als voedsel.

Beheereisen

- Er wordt een rustperiode in acht genomen van datum 15 mei tot 1 april
- In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bewerkingen plaats
- Minimaal 90% tot maximaal 100% van de beheereenheid bestaat van 15 mei tot 1 april uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas of een combinatie van deze gewassen.
- Pakket a: Na 15 mei blijft het gewas staan tot 1 april.

Aanvullende beheervoorschriften

- Bemesting van de beheereenheid is niet toegestaan tijdens de rustperiode (oppervlakte mag wel worden meegenomen als gebruiksruimte).
- De beheereenheid dient jaarlijks tussen 1 en 30 april te worden ingezaaid met een door Het Drents Collectief samengesteld mengsel met een gangbare zaaidichtheid.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan bij haarden van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes, kleeftkruid, kweek, melganzevoet of japanse duizendknoop.
- Volleveldse chemische onkruidbestrijding is enkel mogelijk conform het Protocol Chemische bestrijding bij agrarisch natuurbeheer, gepubliceerd op de website van Het Drents Collectief.
- De beheereenheid is vrij van slootafval en wordt niet als wendakker gebruikt.

Pakketten en beheervergoeding per hectare

Wintervoedselakker 15 mei – 1 april (€ 2.012,65)

Bijlage 4. Soortenfiche patrijs binnen het leefgebied Open Akkerland

		<p>Behoud openheid landschap (vermijd bebouwing, aanplant bosschages e.d.)</p> <p>Besef dat braakheibel alleen foerageergebied is, geen broedgebied (Wiersma 2014)</p>
Overwintering	In sub-Sahara Afrika	N.v.t.
Totaal	Leefgebied	Maatregelen samenvattend
		<p>a) Broedtijd:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nestbescherming op bouwland tegen predatie; • Akkerranden; • Natuurbraak; • Vogelakkers.

